

archiwum medycyny sądowej i kryminologii

Praca oryginalna
Original paper

Kazimiera Juszka, Karol Juszka

Badawcza weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawach zabójstw w Polsce A researcher's review of adherence to forensic examination principles in homicide cases in Poland

Katedra Kryminalistyki, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska
Chair of Criminalistics, Faculty of Law and Administrative Science, Jagiellonian University, Krakow, Poland

Streszczenie

Celem artykułu jest weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawach zabójstw na podstawie analizy wyników badań własnych 90 spraw sądowych i prokuratorskich z lat 2000–2010. Wyboru analizowanych spraw dokonano metodą losowania zespołowego wieloetapowego, która w Polsce jest powszechnie stosowana w naukach społecznych. Przedmiotowe postępowania przeprowadzono w 17 powszechnych jednostkach organizacyjnych sądownictwa i prokuratury należących do obszaru właściwości odpowiednio Sądu Apelacyjnego w Krakowie i Prokuratury Apelacyjnej w Krakowie. Narzędziem badawczym był kwestionariusz zawierający 40 wytycznych dotyczących tytułowej problematyki, który obejmował cechy ilościowe i jakościowe.

W niniejszych 90 sprawach wykonano 251 protokołów oględzin, w tym 110 protokołów oględzin miejsca zdarzenia, 20 odrębnych protokołów oględzin zwłok, 29 protokołów oględzin osoby oraz 92 protokoły oględzin rzeczy. Prezentacja problematyki badawczej oględzin zostanie poddana analizie z punktu widzenia realizacji zasad przeprowadzania tej czynności. W zakresie postulatów *de lege ferenda* dotyczących wprowadzania w życie zasad przeprowadzania oględzin należy podkreślić konieczność stosowania właściwej formy opisu oględzin zwłok, konieczność bardziej odpowiedzialnego podejścia do problemu izolacji miejsca oględzin i wpisywania informacji dotyczącej tej czynności w protokole oględzin, postulat wyraźnego wyodrębnienia faz oględzin przy konstruowaniu protokołu oględzin, każdorazowej szczegółowej analizy przeprowadzenia oględzin w trakcie ostatniej fazy jej wykonywania, każdorazowego stosowania profesjonalnego nazewnictwa w opisie tytułowej czynności procesowo-kryminalistycznej oraz bieżącej kontroli kierującego oględzinami także w zakresie taktycznego wymogu podpisania każdej karty protokołu oględzin. Taktyczny i procesowy rozwój zasad prowadzenia oględzin uwzględniający również przedstawione w niniejszym artykule postulaty *de lege ferenda* przyczyni się do dalszego rozwoju badań nad tytułową czynnością, a w konsekwencji częstszym jej stosowaniem w postępowaniu karnym.

Słowa kluczowe: oględziny, efektywność, proces wykrywczy, metoda losowania zespołowego wieloetapowego, wyniki badań akt sądowych i prokuratorskich, miejsce zdarzenia.

Abstract

The purpose of this paper is to verify adherence to forensic examination principles in homicide cases by analyzing the results of the author's own study of 90 court and prosecution cases from the period 2000–2010. The analyzed cases were sampled using the so-called multi-stage cluster sampling method, commonly used in social sciences in Poland. The cases were held in 17 organizational judiciary and prosecution units reporting to the Court of Appeal in Krakow and Appellate Prosecutor's Office in Krakow, respectively. The research tool was a questionnaire containing 40 relevant guidelines, covering both qualitative and quantitative features.

In the 90 analyzed cases, a total of 251 forensic examination reports were prepared, including 110 site examination reports, 20 separate corpse examination reports, 29 personal examination reports and 92 object examination reports. The research aspects of forensic examinations will be analyzed from the perspective of adherence to the principles of conducting the same. As regards postulates *de lege ferenda* with respect to the implementation of forensic examination principles one should emphasize the need for using the appropriate form of description of corpse examination; the need for a more responsible attitude towards sealing off crime scenes and for recording information on sealing-off procedures in the examination report; the need for clear distinction of examination stages in drafting the examination report; the need for a detailed analysis of the examination carried out at its final stage at all times; the need for using professional vocabulary in all descriptions of examination activities in each case and the need for regular monitoring (by the person in charge of examination) also with regard to the tactical requirement to sign each sheet of the examination report. The tactical and procedural development of forensic examination principles, taking into account also the postulates *de lege ferenda* presented herein, will contribute to further development of forensic examination studies and will thus make examination a more common practice in criminal procedures.

Key words: forensic examination, efficiency, detection, multi-stage cluster sampling method, results of prosecution and court file analysis, crime scene.

Wstęp

Zasady przeprowadzenia oględzin (art. 207–210 polskiego Kodeksu postępowania karnego) jako najważniejszej czynności procesowo-kryminalistycznej na miejscu zdarzenia tworzą system, kształtują model postępowania organu procesowego, w szczególności odnosząc się do postępowania osób przeprowadzających oględziny i rezultatów tej czynności [1].

Celem stosowania zasad dokonywania oględzin jest sprawne i efektywne wykonywanie omawianej czynności [2, 3] za pomocą wszystkich organów zmysłów oraz środków technicznych [4] umożliwiających usprawnienia w organizacji pracy i ochrony prawnej ujawnionych dowodów [1].

Celem artykułu jest weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawach zabójstw na podstawie analizy wyników badań własnych 90 spraw sądowych i prokuratorskich z lat 2000–2010, w których przeprowadzono oględziny w sprawach zabójstw. Prezentacja tytułowej problematyki zostanie poddana analizie z punktu widzenia realizacji zasad przeprowadzania tej czynności.

Źródłem zasad przeprowadzenia oględzin w Polsce są prawo procesowe oraz teoria i praktyka kryminalistyczna [1]. Wyniki badań własnych 90 spraw karnych z lat 2000–2010 realizujących cel artykułu zostaną zaprezentowane poniżej podczas analizy wypra-

Introduction

With examination being the most important process and forensic activity, its principles (Articles 207 to 210 of the Polish Criminal Procedure Code) constitute a system and shape a model of procedure for law enforcement bodies, in particular by prescribing the procedures for examiners and by referring to examination results [1].

Forensic examination principles are aimed at ensuring efficiency and effectiveness [2, 3] in using all sensory organs and technical means [4] allowing for improved work organization and legal protection of collected evidence [1].

The purpose of this paper is to verify adherence to forensic examination principles in homicide cases by analyzing the results of the author's own study of 90 court and prosecution homicide cases from the period 2000–2010 in which forensic examinations were carried out. The research aspects of forensic examinations will be analyzed from the perspective of adherence to the principles of conducting the same.

In Poland, the principles of conducting forensic examinations are dictated by procedural law and by forensic theory and practice [1]. The results of the author's own study of 90 criminal cases from the period 2000–2010 that are aligned with the paper's

cowanych przez technikę i taktykę kryminalistyczną poszczególnych zasad przeprowadzania oględzin [4].

Pierwszą zasadą przeprowadzenia oględzin jest zasada obiektywności, która nakazuje przeprowadzać wszelkie badania i czynności kryminalistyczne w sposób bezstronny, bez apriorycznego nastawienia i uprzedzeń do zdarzenia i stron. To zasada rzeczowej postawy, wolnej od wszelkich uprzedzeń, która nakłada na taktykę kryminalistyczną obowiązek opracowania metod działania wykluczających jakąkolwiek stronniczość prowadzącego postępowanie [1, 5].

Przykładem zachowującej obiektywizm przedmiotowej metody działania jest taktyczne zabezpieczenie miejsca oględzin, zwane także izolacją tego miejsca.

Do głównego zadania osób przybyłych na miejsce zdarzenia jest jego techniczne i taktyczne zabezpieczenie przed utratą śladów [4]. Zabezpieczenie techniczne polega np. na uwzględnieniu aktualnych warunków atmosferycznych na miejscu zdarzenia oraz uniemożliwieniu za pomocą sznurów, taśm, parawanów dostępu do miejsca zdarzenia osób postronnych [6, 7]. Do taktycznych działań w przedmiotowej problematyce należą w szczególności działania mające na celu pozbawienie możliwości nieuprawnionego uzyskania informacji dotyczących przedmiotowego postępowania [8].

Drugą zasadą wykonywania przedmiotowej czynności jest zasada aktywności, będąca nakazem energicznego i dynamicznego zachowania się, sprawności organizacyjnej oraz koncentracji uwagi prowadzącego oględziny [1]. Niniejsza sprawność organizacyjna wyraża się w szczególności w przestrzeganiu zasady taktycznego podziału na trzy fazy oględzin: fazę oględzin wstępnych, fazę oględzin szczegółowych i fazę oględzin końcowych. Wszystkie trzy fazy są równie ważne, choć w każdej wykonuje się inne czynności [4, 9].

Faza oględzin wstępnych rozpoczyna się po podjęciu decyzji o potrzebie przeprowadzenia oględzin miejsca zdarzenia [2, 9]. Charakteryzuje się licznymi działaniami wstępnymi związanymi z reakcją na zdarzenie, w szczególności rozpoznaniem jego charakteru i przygotowaniem do przeprowadzenia oględzin szczegółowych, m.in. przez podzielenie zadań między osoby uczestniczące w oględzinach oraz ewentualnie wezwanie na miejsce zdarzenia biegłych [4].

Faza oględzin szczegółowych dzieli się na fazę statyczną i dynamiczną [9]. Celem fazy statycznej jest dążenie do możliwie najwierniejszego utrwalenia zasta-

objective will be presented below with an analysis of specific examination principles developed by forensic technique and tactics [4].

The first principle of forensic examinations is the principle of objectivity, imposing an obligation to carry out all forensic investigations and activities in an impartial manner, without any a-priori attitudes or bias against the event and the involved parties. It is a principle of a professional approach, free of any prejudice. The principle obliges forensic tactics to develop such operating methods that preclude any partiality of the examiner [1, 5].

An example of an objective procedure is tactical sealing-off of the examination site, also referred to as site isolation.

The key responsibility of persons attending the crime scene is to technically and tactically protect it against loss of traces [4]. For instance, technical protection consists in taking into account weather conditions at the scene and preventing unauthorized access to it by means of ropes, tapes and screens [6, 7]. In their turn, tactical measures include in particular those aimed at preventing unauthorized access to information about the case [8].

Another principle of forensic examination is the principle of activity, requiring one to act in an energetic, dynamic and efficient manner, with a high degree of concentration [1]. Such organizational efficiency manifests itself first of all in adherence to the principle of tactical division into three examination stages: preliminary examination stage, detailed examination stage and final examination stage. All three stages are equally important, although the activities carried out at each of them are different [4, 9].

The preliminary examination stage begins when the decision to examine the crime scene is taken [2, 9]. It is characteristic for a number of preliminary activities related to the response to the crime, including in particular recognizing its character and preparing for detailed examination, for instance by delegating tasks to persons participating in the examination and possibly by inviting experts to the crime scene [4].

The detailed examination stage is divided into static and dynamic phases [9]. In the static phase, the objective is to ensure the most faithful possible preservation of the situation encountered at the crime scene, with minimized mobility of the ex-

nej na miejscu zdarzenia sytuacji przy ograniczeniu do minimum ruchliwości członków ekipy oględzinowej [10]. Faza dynamiczna wiąże się ze zmianami będącymi naturalnym skutkiem aktywnego działania, polegającego na dokładnym, planowym i systematycznym, wersyjnym badaniu każdego śladu lub miejsca [1, 3].

Ostatnia, końcowa faza oględzin jest przede wszystkim fazą koncepcyjną, polegającą na przeglądzie i weryfikacji ustaleń wersyjnych z możliwością podjęcia próby uzupełnienia fazy dynamicznej [3].

Istotną tytułową zasadą jest zasada indywidualności oględzin, która jest powiązana z zasadą niepowtarzalności omawianej czynności. W świetle tej zasady konieczne jest wyjątkowe podejście do każdego oględzin ze względu na ich obiekt i wykonywane czynności. Zwraca się uwagę, że nawet jeżeli różne zdarzenia mają takie same cechy grupowe (np. typ zdarzenia, rodzaj pomieszczenia, liczba sprawców, *modus operandi*), to każde z nich jest indywidualną sytuacją. Nie ma możliwości idealnego powtórzenia takich samych oględzin [1].

W polskiej literaturze kryminalistycznej podkreśla się niepowtarzalność oględzin osoby oraz otwarcia i ekshumacji zwłok [11]. Należy się zgodzić z dominującym poglądem o niepowtarzalności oględzin miejsca [12, 13] i powtarzalności oględzin rzeczy [3]. Do najważniejszych czynników zachowywania omawianej zasady należą właściwe zabezpieczenie oględzin, przestrzeganie harmonogramu prac i unikanie kontaminacji [8].

Polska taktyka kryminalistyczna akceptuje dwa rodzaje oględzin uzupełniających.

Pierwszy rodzaj jest związany z koniecznością świadomego przerwania prowadzonych oględzin z powodu czynników niezależnych od wykonującej tę czynność grupy oględzinowej. Przykładem tych czynników jest pora dnia (np. noc) lub warunki atmosferyczne (np. mgła, opady). Taktyczną konsekwencją niniejszego przerwania oględzin jest zabezpieczenie miejsca przeprowadzenia oględzin w właściwy sposób, tak aby możliwe było ponowienie oględzin w lepszych warunkach.

Decyzja o podjęciu drugiego rodzaju oględzin uzupełniających jest podejmowana w ostatniej fazie oględzin, bezpośrednio po wykonaniu wszystkich czynności wchodzących w zakres oględzin, przed podjęciem decyzji o opuszczeniu tego miejsca. Jest ona podejmowana przykładowo w wyniku pominięcia śladów. W konsekwencji dopuszczalne jest

amination team [10]. The dynamic phase involves changes that naturally result from active operations including meticulous, planned, systematic and versional examination of each trace or place [1, 3].

The last, final stage of examination is first of all a conceptual stage, whereby all proposed versions of events are reviewed and verified and attempts at supplementing the dynamic phase may be taken [3].

Another important principle is the principle of individuality of examination, linked to the principle of its uniqueness. In the light of this principle it is necessary to approach each examination in a unique manner, aligned with the nature of the examined entity and undertaken activities. Attention is drawn to the fact that even if some events have the same group features (e.g. type, location, number of perpetrators, *modus operandi*), each of them constitutes a one-of-a-kind situation. It is not possible to make a perfect repetition of an earlier examination [1].

The Polish forensic literature emphasizes the unique character of personal and post mortem examination as well as exhumation [11]. One should agree with the dominating view on the uniqueness of site examination [12, 13] and repeatability of object examination [3]. The most important factors determining adherence to the principle in question include appropriate protection of the site, observance of the time schedule and avoidance of contamination [8].

The Polish forensic tactics accepts two types of supplementary examinations.

The first type is connected with the necessary intentional interruption of the original examination due to factors beyond the influence of the examination team. Examples include time (e.g. night) or weather conditions (e.g. fog or rain). The tactical consequence of such examination interruption is that the site must be adequately protected until examination can be resumed as soon as the conditions improve.

The decision to initiate the other type of supplementary examination is taken at the last stage of examination, directly after completion of all investigational activities and before the team decides to abandon the site. For instance, the said decision is taken if some traces have been omit-

przejście przez wszystkie fazy oględzin z obowiązkowym zaznaczeniem wykonania tego rodzaju oględzin i opisem ich przebiegu w protokole oględzin.

Sprzeczne z polską taktyką kryminalistyczną jest przeprowadzanie oględzin powtórnych. W odróżnieniu od oględzin uzupełniających, oględziny powtórne występują, kiedy grupa oględzinowa w trakcie przeprowadzania oględzin właściwych nie miała świadomości, że przerywa oględziny, traktując je jako zakończone. Po pewnym czasie, w wyniku ponownej analizy protokołu oględzin, decyzja o ich zakończeniu okazuje się nieprawidłowa. W konsekwencji grupa oględzinowa wykonująca oględziny właściwe musi wrócić na miejsce omawianych oględzin oraz kompleksowo ujawnić i zabezpieczyć ślady kryminalistyczne. Wyniki przedmiotowych oględzin powinny uwzględniać ocenę zmian warunków atmosferycznych i możliwość wcześniejszej lub bieżącej kontaminacji.

Ostatnia podejmowana w niniejszym artykule grupa zasad jest związana z zasadą pisemności nakazującą spisanie przebiegu oględzin za pomocą protokołu. Zasady jego sporządzania zostały wypracowane z analizy przepisów kodeksu postępowania karnego i praktyki kryminalistycznej [2, 3, 14]. Trudność spisania protokołu polega m.in. na szczegółowym opisie każdego śladu, ponieważ podczas przeprowadzania oględzin nie jest pewne, jaki szczegół będzie miał znaczenie w konkretnej sprawie [15].

Pierwszą zasadą z niniejszej grupy jest nakaz systematycznego, czytelnego utrwalania każdej części czynności w trakcie jej wykonywania. W związku z tym sprzeczne z taktyką kryminalistyczną jest sporządzanie protokołu oględzin po zakończeniu tej czynności, zazwyczaj w komisariacie policji [2, 4].

Spisując protokół oględzin, należy zwrócić uwagę na obiektywizm opisu, któremu sprzyja redakcja w czasie terażniejszym, w formie bezosobowej [2].

Istotną zasadą jest zachowanie w redakcji protokołu taktycznej kolejności opisu sekwencji działań podejmowanych przez uczestników oględzin, bez względu na ich końcowy rezultat [2, 3].

Z następną zasadą, wchodzącą w skład zasady pisemności, jest związany postulat, aby prowadzący oględziny kontrolował kompleksową dokumentację zastanego stanu miejsca zdarzenia w celu późniejszej rekonstrukcji przebiegu oględzin. W konsekwencji celem niniejszej zasady jest wyłączenie sugestii przez wpisywanie w treść protokołu wniosków własnych uczestników oględzin lub osób trzecich [2, 15].

In such a case it is acceptable to once again go through all examination stages. It is then obligatory to record that such supplementary examination was carried out and to describe it in the examination report.

Re-examination is contrary to the Polish forensic tactics. Unlike supplementary examination, re-examination takes place if during the examination proper the team were not aware that by declaring the examination to be over they actually interrupted it. After some time, as a result of a repeated analysis of the examination report, the decision to close it turns out to be inappropriate. As a matter of consequence, the examination team must return to the site and disclose and secure all forensic traces. The results of such re-examination should take into account an assessment of changes in weather conditions and likelihood of contamination (whether previously or now).

The last group of principles addressed in this article is connected with the principle of written records, imposing an obligation to describe the course of forensic examination in a report. The principles of drafting examination reports have been developed on the basis of an analysis of the criminal procedure code and forensic practice [2, 3, 14]. The particularly challenging aspect of drafting reports is meticulous description of each trace, because at the time of examination it is not certain whether a given detail will be meaningful for the case [15].

The first principle in this group requires systematic and legible records of each activity to be taken while such activity is performed. Thus, it is contrary to forensic tactics to draft a report only after the examination is completed, usually at the police station [2, 4].

While writing down an examination report, impartiality of the description must be ensured. This particular goal is easier to achieve if reports are written in the present tense, in an impersonal style [2].

Another important principle involves adherence in the report to the tactical sequence of describing actions taken by examiners, irrespectively of their final result [2, 3].

The next principle relating to the principle of written records advocates monitoring of comprehensive documentation of the crime scene by the examiner, thus allowing for examination recon-

Inną zasadą jest procesowa możliwość posługiwania się w trakcie oględzin urządzeniami rejestrującymi obraz lub dźwięk. W literaturze podkreśla się przestrzeganie wymogu synchronizacji informacji utrwalonych za pomocą tych urządzeń z treścią protokołu. Zachowanie wymogu przedmiotowej synchronizacji umożliwia przyjęcie dowodu z tej czynności przez sąd w dalszym toku postępowania [2, 15–17].

Ważną zasadą protokołu oględzin jest konieczność posługiwania się syntetycznym opisem zawierającym jednoznaczne pojęcia i nazwy powszechnie zrozumiałe. Pomocne w tym zakresie jest stosowanie specjalistycznej literatury, która zawiera zbiory nazw przedmiotów i śladów występujących na miejscach zdarzeń [2, 3, 18, 19].

Ostatnią zasadą jest konieczność odczytania protokołu oględzin po zakończeniu tej czynności oraz podpisanie go zarówno przez kierującego oględzinami, jak i wszystkich jej uczestników na każdej karcie protokołu [2].

Metodyka badań akt spraw karnych

Przedmiotem analizy wyników badań własnych akt sądowych i prokuratorskich było 90 spraw karnych z lat 2000–2010, w których wykonano oględziny w sprawach zabójstw (art. 148 polskiego Kodeksu karnego). Przedmiotowe postępowania przeprowadzono w 17 powszechnych jednostkach organizacyjnych sądownictwa i prokuratury należących do obszaru właściwości odpowiednio Sądu Apelacyjnego w Krakowie i Prokuratury Apelacyjnej w Krakowie. Narzędziem badawczym był kwestionariusz zawierający 40 wytycznych obejmujących cechy ilościowe i jakościowe odnoszące się w szczególności do prawidłowości przeprowadzenia oględzin miejsca, zwłok, osoby i rzeczy.

Podstawą analizy sposobu przeprowadzenia poszczególnych rodzajów oględzin były protokoły badanych czynności. Podczas prezentacji i analizy wyników badań własnych uwzględniono także decyzje kierownika grupy oględzinowej dotyczącej konstrukcji poszczególnych protokołów, ich treści, określenia nazwy protokołowanej czynności, spójności tej nazwy z treścią protokołu oraz zasadę wyszczególnienia każdego z określonych w art. 207 k.p.k. i art. 209 k.p.k. rodzajów oględzin w osobnych protokołach odpowiednio oględzin miejsca, zwłok, osoby i rzeczy. Mając na uwadze powyższe kryteria, w trakcie badań własnych zwrócono uwagę

na konstrukcję protokołu oględzin w celu wyeliminowania sugestii, które mogłyby być wprowadzone do protokołu w późniejszym terminie. Wskazano na konieczność wyeliminowania sugestii, które mogłyby być wprowadzone do protokołu w późniejszym terminie. Wskazano na konieczność wyeliminowania sugestii, które mogłyby być wprowadzone do protokołu w późniejszym terminie.

Another principle is the possibility to use image and sound recording equipment during forensic examination. In literature it is emphasized that information recorded by means of such equipment should be synchronized with the content of the report. If this particular requirement is adhered to, image and sound recordings can be admitted by the court as evidence at later stages of the procedure [2, 15–17].

An important principle applicable to examination reports requires one to use synthetic descriptions containing unequivocal terms and commonly understood names. Specialist literature, containing glossaries of objects and traces found at crime scenes, is very helpful in this regard [2, 3, 18, 19].

The last principle requires one to read out the report at the end of the examination, following which each sheet of the report must be signed, both by the person in charge and by all other examiners [2].

Criminal case files research methods

The analysis of the results of the author's own study of court and prosecution files covered 90 criminal cases involving homicide (Article 148 of the Polish Penal Code) from the period 2000–2010, in which examinations were carried out. The cases were held in 17 organizational judiciary and prosecution units reporting to the Court of Appeal in Krakow and Appellate Prosecutor's Office in Krakow, respectively. The research tool was a questionnaire containing 40 relevant guidelines, covering both qualitative and quantitative features relating in particular to the correctness of site, post mortem, personal and object examination.

Examination reports constituted the basis for analyzing the methodology of each type of examination. The presentation and analysis of the results of the author's own research also included decisions of the examination team supervisor regarding the structure of each report, its content, naming of recorded activities, consistency between such naming and the report's content. The principle of recording each examination type specified

na zasadniczy dualizm prezentacji procesowej opisu oględzin zwłok, zamieszczony w większości spraw w protokole oględzin miejsca, a w pozostałej części spraw w odrębnym protokole oględzin zwłok. Ponadto sprawozdawczo należy odnotować, że w jednej sprawie organ procesowy błędnie nazwał oględzinami rzeczy oględziny, które w rzeczywistości były oględzinami miejsca, w którego treści zawarto opis oględzin zwłok. W wyniku przedstawionej konieczności rozróżnienia opisu oględzin zwłok pod pojęciem oględzin miejsca zostały zaprezentowane także oględziny uzupełniające, w których specyfika wskazywała na brak przedmiotu oględzin zwłok.

W niniejszych 90 sprawach wykonano 251 protokołów oględzin, w tym 110 protokołów oględzin miejsca zdarzenia, 20 odrębnych protokołów oględzin zwłok, 29 protokołów oględzin osoby oraz 92 protokoły oględzin rzeczy.

Analizowane sprawy były losowane, przy czym losowanie odbywało się metodą nazywaną w badaniach statystycznych metodą losowania zespołowego wieloetapowego [20], która w Polsce jest powszechnie stosowana w naukach społecznych. Pierwszy etap badań polegał na określeniu trzech warstw (miejsca, czasu, zakresu) przeprowadzonych badań. Te trzy warstwy z pierwszego etapu stanowiły materiał do drugiego etapu losowania, tzw. prostego losowania warstwowego. Polegał on na tym, że każde z akt znajdujących się w poszczególnej „warstwie” mogło być wylosowane i to z jednakowym prawdopodobieństwem.

Podsumowując, należy stwierdzić, że przy tej metodzie losowania statystycznego uzyskano reprezentatywny materiał badawczy, ponieważ był on gromadzony w różnych sądach i prokuraturach. Zatem ta metoda zagwarantowała znaczne efekty poznawcze i utylitarne.

Analiza wyników badań akt spraw karnych

Badania własne 110 protokołów oględzin miejsca w sprawach zabójstw z lat 2000–2010 dotyczące izolacji miejsca oględzin wskazują, że w 19 oględzinach zabezpieczono teren oględzin, w 31 oględzinach nie dokonano izolacji tego miejsca, a w 60 protokołach oględzin nie zawarto informacji na ten temat. We wszystkich 20 odrębnych protokołach oględzin zwłok, w 29 protokołach oględzin osoby i we wszystkich 92 protokołach oględzin rzeczy nie umieszczono informacji na temat izolacji miejsca oględzin.

in Articles 207 and 209 of the Criminal Procedure Code (site, corpse, person, object) in a separate report was also taken into account. Bearing in mind the above criteria, the author paid attention to the general dualism of process presentation of corpse examination description. Namely, in most cases such description was included in the site examination report, while in other cases it was presented in a separate corpse examination report. Furthermore it needs to be noted that in one case the body in charge mistakenly used the term “object examination” with reference to actual site examination which contained a description of corpse examination. In the light of the aforementioned need to differentiate corpse examination description referred to as site examination, supplementary examination was presented as well whenever its specific character indicated that no corpse examination was carried out.

In the 90 analyzed cases, a total of 251 forensic examination reports were prepared, including 110 site examination reports, 20 separate corpse examination reports, 29 personal examination reports and 92 object examination reports.

The analyzed cases were sampled using the so-called multi-stage cluster sampling method [20], commonly used in social sciences in Poland. The first stage of research consisted in determining three layers (place, time, scope) of examinations. These three layers from the first stage constituted material for the second sampling stage, the so-called simple stratified sampling. At this stage, each of the files in individual “layers” could be sampled with the same degree of likelihood.

As a conclusion it should be noted that the selected statistical sampling method ensured representative research material, because it was collected in different courts and prosecutor offices. As a result, the method guaranteed significant cognitive and practical effects.

Criminal case files research results

The author’s research of 110 site examination reports in criminal cases from the years 2000–2010 with regard to crime scene isolation indicates that in 19 cases the examination area was sealed off, in another 31 cases it was not, whereas the remaining 60 reports do not contain any information in this re-

W trakcie analizy wyników badań własnych, podkreślono, że rozróżnienie faz oględzin w przedmiotowych 110 protokołach oględzin miejsca wystąpiło w 52 oględzinach, a w innych 58 oględzinach nie wykonano tego zalecenia polskiej taktyki kryminalistycznej. W 20 odrębnych protokołach oględzin zwłok podział na przedmiotowe fazy zastosowano w 12 oględzinach, a nie wyodrębniono w 8. Opisane w protokołach oględziny osoby i rzeczy cechowały się brakiem rozróżnienia na fazy oględzin.

W przedmiotowych badaniach własnych 90 spraw karnych z lat 2000–2010 na podstawie protokołów poszczególnych rodzajów oględzin odnotowano, że oględziny uzupełniające przeprowadzono w 17 ze 110 oględzin miejsca, w 2 z 20 oględzin zwłok, w 20 z 92 oględzin rzeczy, a we wszystkich 29 oględzinach osoby nie wykonano tego rodzaju oględzin.

Analiza wyników badań własnych na podstawie protokołów poszczególnych rodzajów czynności wskazuje, że oględziny powtórne przeprowadzono po 15 właściwych oględzinach miejsca, a po 95 właściwych oględzinach miejsca ich nie powtórzono. Oględziny powtórne zwłok wykonano w 2 przypadkach właściwych oględzin zwłok opisanych w odrębnych protokołach, natomiast po 18 właściwych oględzinach zwłok opisanych w odrębnych protokołach nie dokonywano już powtórzeń. Nie powtarzano oględzin osoby i rzeczy.

Badania własne obowiązywania zasady pisemności w praktyce odnosiły się do dwóch zasad z przedmiotowej grupy: właściwego nazewnictwa oraz zasady nakazującej podpisanie każdej karty protokołu przez każdego uczestnika oględzin.

Analiza wyników badań własnych 90 spraw karnych z lat 2000–2010 na podstawie 110 protokołów oględzin miejsca zabójstwa wskazuje, że właściwe nazewnictwo zastosowano w 44 oględzinach, a w 66 oględzinach nie użyto właściwego nazewnictwa. W 14 protokołach oględzin osoby opisano tę czynność za pomocą właściwego nazewnictwa, a w 15 przedmiotowych protokołach nie zwrócono konsekwentnie na to uwagi. W 16 z objętych badaniami odrębnie sporządzonych protokołach oględzin zwłok posłużono się właściwym nazewnictwem, podczas gdy w 4 niniejszych protokołach tego zaniechano. Podczas spisania 57 protokołów oględzin rzeczy wykorzystano właściwe nazewnictwo, w pozostałych 35 popełniono w tym względzie wiele błędów.

In all 20 separate corpse examination reports, 29 body examination reports and all 92 object examination reports no information on examination site isolation is available.

In the analysis of the author's own research it was emphasized that examination stages were differentiated in 52 out of the 110 site examination reports, whereas the other 58 examination reports ignored this particular recommendation of the Polish forensic tactics. Division into the said stages was presented in 12 out of 20 separate corpse examination reports, whereas in the remaining 8 it was not. Object and person examinations described in the reports were characteristic for the lack of any differentiation between examination stages.

In the author's analysis of 90 criminal cases from the years 2000–2010 it was found on the basis of reports documenting different kinds of examinations that supplementary examinations were carried out in 17 out of 110 site examinations, 2 out of 20 corpse examinations and in 20 out of 92 object examinations. None of the 29 personal examinations was accompanied by a supplementary examination.

The analysis of the author's own research based on examination reports indicates that re-examination took place after 15 site examinations, while it was not carried out after the remaining 95 site examinations. Corpse re-examination was carried out on 2 occasions only, while 18 corpse examinations described in separate reports were not followed by re-examination. No persons or objects were re-examined.

The analysis of adherence to the principle of written records in practice concentrated on two principles from the group in question: proper naming and principle requiring each report sheet to be signed by each examiner.

The analysis of the author's research of 90 criminal cases from the years 2000–2010 on the basis of 110 homicide site examination reports indicates that proper naming was used in 44 reports, whereas in 66 reports naming was improper. In 14 personal examination reports the activity in question was described using proper vocabulary, while in 15 such reports not much attention was paid to this particular requirement. Out of all analyzed separate corpse examination reports, 16 contained proper naming, unlike the 4 other reports of this kind. Proper names

Przykłady niewłaściwego nazewnictwa występującego w protokołach badanych spraw dotyczą w szczególności używania nieprecyzyjnych opisów miejsc poddanych oględzinom z wykorzystaniem zwrotów, które nie powinny być użyte w celu opisu pomieszczenia, np.: „na strychu panuje ogólny nieład”, „na ziemi pod powyższą półką stoją gumowce do połowy łydki, gumowce do kolan (...)”, „w pomieszczeniu ogólnie panuje bałagan”.

Ważnym naruszeniem dotyczącym nazewnictwa było porzucenie na opisie jedynie rezultatów wzrokowego ujawniania śladów z pominięciem obligatoryjnego dokonywania szczegółowych pomiarów i ustaleń, np. „nie mierzono ujawnionych śladów”, „przy butelce w zagłębieniu ziemi na podłożu trawiastym znajdują się włókna ludzkie”, „we wnętrzu szafki na półkach znajdują się artykuły”.

Zasadniczą konsekwencją niewłaściwego nazewnictwa było także nieuprawnione wchodzenie w kompetencje biegłych, np. „Dokument jest oryginalny, nie nosi śladów podrabiania lub też przerabiania”.

Zasada taktyczna nakazująca podpisanie każdej karty protokołu oględzin miejsca była stosowana w 83 protokołach oględzin miejsca, a w pozostałych 27 protokołach zdarzały się braki w tym względzie. W 13 odrębnych protokołach oględzin zwłok podpisana była każda karta protokołu, a w kolejnych 7 odrębnych protokołach oględzin zwłok nie odnotowano wszystkich podpisów na każdej karcie protokołu. Niniejsza zasada była stosowana prawidłowo w 23 protokołach oględzin osoby, a w 6 innych protokołach oględzin brakowało wszystkich podpisów. W 79 protokołach oględzin rzeczy zamieszczono wszystkie wymagane podpisy, natomiast w 13 pozostałych protokołach nie podpisali się wszyscy uczestnicy oględzin.

Podsumowanie wyników badań akt sądowych

Wypracowane zasady przeprowadzenia oględzin gwarantują taktyczną prawidłowość wykonywania oględzin, a w konsekwencji wysoką wykrywalność sprawców zabójstw.

Przedstawiona w niniejszym artykule problematyka badawcza przestrzegania omawianych zasad z uwzględnieniem postulatów *de lege ferenda* utwierdzi pozycję oględzin jako najważniejszej czynności procesowo-kryminalistycznej.

were also used in 57 object examination reports, and the remaining 35 contained numerous errors in this regard.

Examples of improper names in reports from the analyzed cases are first of all connected with imprecise descriptions of examined locations, using expressions that should not be used to illustrate the place's appearance: “the attic is generally messy”, “on the ground under the said shelf there are half-thigh rubber boots and knee rubber boots (...)”, “the room is generally messy”.

Another important violation regarding vocabulary was the fact that some reports were limited to mere description of visual inspections, without the obligatory detailed measurements and findings, e.g.: “the disclosed traces were not measured”, “near the bottle in a recess in the ground a human corpse lies on grassy surface”, “there are a number of items on the shelves inside the cupboard”.

An important consequence of improper naming is that report authors unduly put themselves in the position of experts, e.g. “The document is genuine and bears no traces of forgery or alteration”.

The tactical principle requiring that each sheet of the site examination report is signed was adhered to in 83 cases, whereas the remaining 27 site examination reports had some shortcomings in this regard. Each sheet was signed in 13 separate corpse examination reports, whereas in the remaining 7 separate corpse examination reports signatures were not found on every sheet. The principle in question was properly adhered to in 23 personal examination reports, while some signatures were missing in the remaining 6 reports of this kind. In 79 object examination reports all required signatures were present, and the remaining 13 reports were not signed by all examiners.

Summary of court files research results

The established forensic examination principles guarantee tactical correctness of such examination and thus a high crime detection rate.

Adherence to the said principles constituting the research problem presented in this paper together with the postulates *de lege ferenda* will strengthen the importance of examination as the most important process and forensic activity.

Efektem utylitarnym analizy wyników badań własnych jest przedstawienie postulatów *de lege ferenda*. Po pierwsze w celu podkreślenia pozycji procesowej oględzin jako pierwszej i najważniejszej czynności na miejscu zdarzenia należy w praktyce zawsze stosować właściwą formę opisu oględzin zwłok. Należy z uznaniem przyjąć opracowanie jednolitego protokołu oględzin zwłok, który mimo drobnych mankamentów (konieczność określania warunków pogodowych w trakcie oględzin w pomieszczeniu zamkniętym), słusznie zawiera wiele szczegółowych danych, niezbędnych do wykrycia sprawcy i prawnokarnej oceny jego czynu. Należy zdecydowanie podkreślić, że co najmniej nieporozumieniem jest zamieszczanie opisu oględzin zwłok w protokole oględzin miejsca. Przeprowadzone badania własne potwierdzają, że oględziny zwłok stanowiące część protokołu oględzin miejsca zawsze nie były opisane tak szczegółowo jak w odrębnym trafnie opracowanym protokole oględzin zwłok. W związku z tym należy postulować natychmiastowe zaprzestanie niniejszej praktyki. Stosowanie właściwej formy opisu oględzin zwłok polega na rezygnacji z ich opisu w protokole oględzin miejsca na rzecz odrębnego jednolitego, szczegółowego protokołu oględzin zwłok. Następnie wymaga podkreślenia konieczność bardziej odpowiedzialnego podejścia do izolacji miejsca oględzin i wpisywanie informacji dotyczącej tej czynności w protokole oględzin, każdorazowe kontrolowanie prawidłowości przeprowadzania oględzin polegające na zwracaniu uwagi przez kierownika grupy oględzinowej na stosowanie w każdym protokole wyraźnego rozróżnienia na fazy oględzin, każdorazową szczegółową analizę przeprowadzenia oględzin w trakcie ostatniej fazy oględzin.

Goc i Kasprzak trafnie podkreślają, że praktyka dochodzeniowo-śledcza dowodzi, iż częstym mankamentem dokumentów procesowych, zwłaszcza protokołów oględzin, są nieprecyzyjne, czasami zbyt rozwlekłe i niejednoznaczne opisy miejsc zdarzeń, przedmiotów i śladów kryminalistycznych [18]. Badania własne potwierdzają słuszność powyższej oceny i w konsekwencji na podstawie ich wyników należy postulować każdorazowe stosowanie profesjonalnego nazewnictwa w opisie tytułowej czynności procesowo-kryminalistycznej. Nie mniej ważny jest postulat bieżącej kontroli kierującego oględzinami, także w zakresie taktycznego wymogu podpisania każdej karty protokołu oględzin jako ważnej zasady,

The practical effect of analyzing the author's own research takes the form of presenting a number of postulates *de lege ferenda*. First of all, in order to emphasize the process importance of examination as the first and most important activity carried out at the crime scene one should in practice always use the appropriate form of describing corpse examination. One needs to appreciate the creation of a uniform corpse examination report which – despite a number of small imperfections, such as the need to describe weather conditions even if the examined corpse is found inside a building – rightly contains many details necessary to detect the perpetrator and to evaluate the act from a criminal law perspective. It should be strongly emphasized that entering corpse examination descriptions in the site examination report is a misunderstanding, to say the very least. The author's research confirms that description of corpse examination included in the site examination report is never as detailed as its description contained in a separate corpse examination report. Therefore, such practice needs to be immediately discontinued. To properly describe corpse examination one must not enter such description in the site examination report and use a separate, uniform and detailed corpse examination report instead. Furthermore, one should emphasize the need for a more responsible approach to examination site isolation and for recording information relating to this particular activity in the examination report. It is also necessary at all times to monitor the correctness of examination activities; specifically, the examination team supervisor should ensure that each report clearly differentiates between each examination stage and that a detailed analysis of the examination is carried out at its final stage.

Goc i Kasprzak rightly note that the practice of criminal investigation shows that process documents, including in particular forensic examination reports, are often imprecise, and sometimes contain excessively lengthy and unclear descriptions of sites, objects and forensic traces [18]. The author's own research confirms that the above thesis is correct. Therefore, one should stress the importance of using professional vocabulary in describing forensic examinations at all times. Another important claim is related to ongoing monitoring (by the examination team supervisor) of adherence to the tactical requirement to sign each sheet of the examination

której ściśle przestrzeganie skutkuje dopuszczeniem dowodu z oględzin w toku postępowania karnego.

Stosowanie wypracowanych zasad przeprowadzenia oględzin gwarantuje taktyczną prawidłowość wykonywania oględzin, a w konsekwencji wysoką wykrywalność sprawców zabójstw. Przedstawiona w niniejszym artykule problematyka badawcza przestrzegania omawianych zasad z uwzględnieniem postulatów *de lege ferenda* utwierdzi pozycję oględzin jako najważniejszej czynności procesowo-kryminalistycznej.

Autorzy deklarują brak konfliktu interesów.

report. If this important principle is respected, examination reports can be admitted as evidence in the course of the criminal procedure.

Adherence to the established principles of forensic examination guarantees its tactical correctness and thus contributes to a high crime detection rate. The research problem presented in this paper together with the postulates *de lege ferenda* will strengthen the importance of examination as the most important process and forensic activity.

The authors declare no conflict of interest.

Piśmiennictwo References

1. Kędzierski W (red.). Technika kryminalistyczna. Tom 1. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. Szczytno 2007; 97-99, 104.
2. Gruza E, Goc M, Moszczyński J. Kryminalistyka, czyli rzecz o metodach śledczych. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne. Warszawa 2008; 212-213, 221, 229-230.
3. Hanausek T. Kryminalistyka. Zarys wykładu. Wolters Kluwer, Warszawa 2009; 44, 87, 130, 222-224.
4. Mazepa J (red.). Vademecum technika kryminalistyki. Wolters Kluwer, Warszawa 2008; 20-23, 46.
5. Hanausek T. Zarys taktyki kryminalistycznej. Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1994; 29-30.
6. Innes B. Niezbity dowód. Metody wykrywania zbrodni. Wyd. 1. Muza, Warszawa 2001; 10.
7. Żywucka-Kozłowska E, Juszka K. Oględziny miejsca katastrofy lotniczej. Wybrane problemy identyfikacji ofiar. http://www.zielona-gora.po.gov.pl/esi-admin/upload/lektury_elektroniczne/ogledziny-miejsca-katastrofy-lotniczej.pdf (publikacja elektroniczna Prokuratury Okręgowej w Zielonej Górze z 2012 r.); 2.
8. Juszka K. Jakość czynności kryminalistycznych. Oficyna Wydawnicza Verba, Lublin 2007; 34, 55.
9. Pikulski S. Zabójstwo z zazdrości. Zakład Małej Poligrafii Wydziału Zamiejscowego ASW w Legionowie, Warszawa 1990; 409-410.
10. Kasprzak J, Młodziejowski B, Brzęk W, Moszczyński J. Kryminalistyka. Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa 2006; 192.
11. Gurgul J. Osobowe aspekty oględzin szczególnie miejsca i zwłok. W: Lisiecki M, Zajder M (red.). Procesowo-kryminalistyczne czynności dowodowe. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2003; 61.
12. Juszka K. Perspektywa doskonalenia systemu wykrywalności sprawców przestępstw. Prokuratura i Prawo 2009; 7-8: 218-229.
13. Żywucka-Kozłowska E, Juszka K. Kilka uwag o znaczeniu oględzin zwłok w miejscu ich znalezienia. Problemy Współczesnej Kryminalistyki 2003; VII. cz. I: 249-255.
14. Pikulski S. Podstawowe zagadnienia taktyki kryminalistycznej. Temida 2, Białystok 1997; 94-95.
15. Juszka K. Zasady dokumentacji oględzin. Przegląd Policyjny 2009; 4: 47-56.
16. Juszka K. Efektywność oględzin na przykładzie stadium przypadku. W: Sepiolo I (red.). Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych. C.H. Beck, Warszawa 2012; 386.
17. Juszka K. Skanowanie 3D w realizacji zasad efektywnego przeprowadzania oględzin w sprawach zabójstw. W: Gruza E (red.). Oblicza współczesnej kryminalistyki. Księga jubileuszowa Profesora Huberta KołECKIEGO. Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013; 117-122.
18. Goc M, Kasprzak J. Mianownictwo przedmiotów oględzin. Centrum Szkolenia Policji w Legionowie. Legionowo 1997; 5.
19. Kegel Z. Pojęcie dokumentu w ustawie, nauce i praktyce prawnokarnej. Problemy Kryminalistyki 1967; 65: 40-41.
20. Zasępa R. Metoda reprezentacyjna. Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1972; 17, 31.

Adres do korespondencji

dr hab. Kazimiera Juszka
ul. Cechowa 12 C
30-614 Krakow, Polska
e-mail: kazimiera_juszka@interia.pl

Address for correspondence

Kazimiera Juszka PhD with habilitation
Cechowa 12 C
30-614 Krakow, Poland
e-mail: kazimiera_juszka@interia.pl

